

IVO POGORELIĆ, klavir

Program

Johann Sebastian Bach

Engleska suita br. 3 u g-molu, BWV 808

Prelude

Allemande

Courante

Sarabande

Gavotte 1

Gavotte 2 - La Musette

Gigue

Ludwig van Beethoven

Sonata za klavir br. 11 u B-duru, op. 22

Allegro con brio

Adagio con molta espressione

Minuetto

Rondo: Allegretto

Frédéric Chopin

Barkarola u Fis-duru, op. 60

Preludij u cis-molu, op. 45

Maurice Ravel

Gaspard de la Nuit (Tri pjesme za klavir prema Aloysiusu Bertrandu)

...

Jedan od mnogih čudesnih aspekata veličanstvenog i sveobuhvatnog glazbenog genija **Johanna Sebastiana Bacha** (1685.-1750.) bila je lakoća s kojom je razumijevao svaki različiti glazbeni stil i uspijevao ga ugraditi u svoj jedinstven glazbeni jezik. Bach je kombinirao ljupkost i profinjenost francuske plesne glazbe s koncertnim elementima talijanskog stila, usklađujući ih s njemačkim afinitetom prema polifonom pisanju, u kojemu je bio nenadmašiv majstor. Već u svojim dvadesetima smatran je najvećim majstorom sviranja bilo na orguljama, bilo na čembalu, izbrusivši svoju vještinu dok je bio u službi vojvoda Wilhelma Ernsta i Ernsta Augusta od Saxe-Weimara, od 1708. do 1717., gdje su mu na raspolaganju bile vrhunske orgulje. U tom razdoblju, kako se vjeruje, sklada sva svoja najvažnija orguljska djela, a tijekom tih godina, pretpostavlja se oko 1715., nastaje i niz od šest Engleskih suita. Prva je to od triju zbirki suita za čembalo, koju slijede Francuske suite (nastale u Cöthenu i Leipzigu, do 1725.), i Partite (skladane u Leipzigu između 1725.-1731.). Za razliku od Francuskih suita u kojima Bach sklada u novom, laganijem *galantnom* stilu, Engleske suite stilski su kompleksnije i možda donekle manje prijemčive za izvedbu odnosno slušateljstvo od potonjih. Njihov naziv *engleske* može zavarati, jer Bach nije taj koji ih je tako nazvao. Premda je autograf izgubljen, kopije iz Bachova vremena nose nazive *Suites avec préludes*. Navodno ih je Bach napisao za Engleza, koji do danas ostaje nepoznat, te odatle ime koje se do danas zadržalo. Svaka je skladana kao standardan niz plesnih stavaka (*Allemande, Courante, Sarabande, Gigue*), s parom galantnih stavaka umetnutih među posljednje plesove (*Bourrée, Gavotte, Passepied*), a ono što je osobito za svaku je Preludij na početku suite, što Bach preuzima iz francuske tradicije suita za lutnju. Svaka suita odlikuje se virtuoznošću po kojoj je Bach bio slavan u cijeloj Europi. Ritmični **Preludij Engleske suite br. 3 u g-molu, BWV 808**, podsjetit će na strukturu stavka talijanskog *concerto grosso*, s laganim *quasi* solističkim epizodama nasuprot onima koje podsjećaju na *tutti* orkestar. Tema *Allemande* smiruje

tenzije *Preludija*, mekom ali pokretljivom temom, čije tkivo neprekinuto teče u različitim linijama, dok *Courante* nosi novu ritamsku kompleksnost. *Sarabande* u ovoj suiti poprima meki, taman karakter, čiji baršunasti ton prožima osjećaj tragike, a ispočetka gotovo otežali pokreti melodija polako se bude i pune profinjenim ukrasima. *Gavotte* unosi novu živost u glazbu, dok drugi *Gavotte* odiše rustikalnošću. Finale je energični *Gigue* skladan u gustom kontrapunktu, koji u drugi plan stavlja plesni karakter stavka i njegov punktirani ritam.

Brojne legende ovijaju lik **Ludwiga van Beethovena** (1770. – 1827.), jednog od najutjecajnijih skladatelja i glazbeničkih pojava, nakon koje glazbena povijest više nije bila ista. Zadnji predstavnik bečke klasike i začetnik romantizma, u čijoj su se glazbi, ali i legendarnim interpretacijama kao i u kompletnoj osobnosti, najsnažnije ocrtavali ideali strastvenog romantičarskog temperamenta, kojim će transformirati dotadašnju glazbenu tradiciju, pravila oblika, izraz i emociju, te samu sonornu kvalitetu glazbe, koja će u njegovu opusu postati korpulentnijom, energičnijom, moćnom. Njegov pijanizam jedan je od aspekata ključnih za Beethovena kao vodeću glazbeničku figuru Beča. Beethovenove pijanističke izvedbe bile su legendarne, a skladbe za klavir njegov najintimniji i najrječitiji način izražavanja, u kojem veličanstveni niz od trideset dvije sonate ima posebno mjesto. Svaki Beethovenov glazbeni korak, pa čak i njegovo stvaralaštvo iz prvog perioda, na neki način istraživanje je alternative klasičnom jeziku koji su uspostavili Haydn, Mozart i drugi suvremenici. **Sonata br. 11 u B-duru, op. 22**, još uvijek pripada tom prvom razdoblju, ali već stremlje prema dalekosežnijim djelima iz opusa 31. Beethoven ju piše 1800. godine, nazivajući je *Grande sonate* i uvjeren da će njome postići uspjeh. *Allegro con brio* građen je na snažnom materijalu virtuozne prve i snažne druge teme, svojom strukturom snažno podsjećajući na stil koncerta, s imitacijom virtuoznih solističkih pasaža, orkestralne pratnje i *tuttija*. Drugi stavak donosi pjevnu melodiju, u najljepšoj Beethovenov *cantabile* maniri, uz pratnju suptilnih akorda. U srednjem dijelu stavka raspoloženje je tamnije, dok ukrasi ispunjavaju tužne uzdahe melodije. Graciozni *Menuet* umjesto *trija* sadrži kontrastni dio nazvan *Minore*, skladan u g-molu. Četvrti stavak ističe se kompleksnošću i duljinom, skladan u obliku ronda, ispunjen virtuosnim pasažima, koji prizivaju teme prvog stavka. Među njima umetnute su epizode izrazito lirskog raspoloženja, a stavak završava *codom* koja lažno nagovještuje miran kraj sonate, prije nastupa finalnih sekundi u odlučnom *fortissimu*.

Glazbenim izrazom i osobnošću **Frédéric Chopin** (1810.-1849.) kao da utjelovljuje samu srž romantizma. Do danas ostaje možda najvećim pjesnikom svog instrumenta, klavira. Slično Beethovenu, i on napušta rodnu sredinu, težeći se dokazati u glazbeno jačoj okolini. Odabravši naposljetku Pariz, u ovome gradu provodi najveći dio svog profesionalnog života, i u njegovim salonima nalazi idealnu pozadinu za svoj delikatan, intiman pijanistički i skladateljski senzibilitet. Na temeljima Bacha i Mozarta, nanovo osmišljava načine melodijskog ornamentiranja, figuracije, kontrapunkta i harmonije, tekture i boje klavira, tvoreći teme svojih kompozicija često ne iz melodije nego upravo iz kompletnog klavirskog sloga i tkiva skladbe, a daje i sasvim novi smisao žanrovima kao što su nokturno, preludij ili etida. Kao osnovne kvalitete njegova stila navode se: eteričnost, delikatnost i nježnost, u spoju s naprednim smislom za harmoniju i intuitivnim pronicanjem u glazbeni oblik.

Barkarola u Fis-duru, op. 60, jedna je do posljednjih Chopinovih velikih kompozicija, koja se zajedno s Polonezom-fantazijom op. 61, smatra i jednom od najzahtjevnijih u interpretativnom smislu. Skladana u dvanaest-osminskom ritmu barkarole, skladba prenosi zaljuljano raspoloženje pjesme venecijanskih gondolijera i južnjačku atmosferu, sadržanu već u glavnoj, pjevnoj temi, a u izmjenama harmonija i tekstura kao da uspijeva uhvatiti bljeskanje svjetla na morskim valovima. Njezin se slog sve više zgušnjava u ukrašenim linijama, koje uključuju i dvostruke trilere u tercama, doprinoseći izražajnoj i kolorističkoj raskoši djela. Središnji dio je kontrastan i tonalitetom A-dura, a završni dio ukrašava posebno razrađena *coda*.

Preludij u cis-molu, op. 45 skladan je tijekom ljeta u Nohantu 1841. Njegov oblik nalik je improvizaciji, u kojoj je se isprepliću dvije sanjive teme, prva impresionistička, građena na različitoj svjetlini molskih i durskih akorda, druga direktnijih kontura u kojoj melodija dominira nad bojom. Chopin prije negoli razvoj nekog vremenskim protokom određenog oblika, tvori emocionalno stanje, neku vrstu ekstaze koja traje. Skladba je posvećena jednoj od Chopinovih učenica, princezi Elisabeth Czernicheff.

U trima skladbama *transcendentalne virtuoznosti*, stalcima **Noćnog Gasparda**, djela koje među pijanistima uživa mitski status, Ravel nadahnut poezijom Aloysiusa Bertranda priziva morske nimfe, goblina i neke možda još zlokobnije vizije, koje izranjaju u nizu vrtoglavih pijanističkih figura. I sam bio pijanist **Maurice Ravel** (1875.-1937.), u svojim djelima za klavir instrumentu je dao posebnu paletu boja i svjetlosti, ispunjavajući ih virtuoznošću na tragu Liszta.

Ravel se s pjesmama Aloysiusa Bertranda, nastalima 1836., susreo posredstvom pijanista koji će 1909. praižvesti Gasparda, Ricarda Viñesa. Bajkovitost pjesama, na tragu Poeovih makabričnih priča, oduševile su Ravela, koji lik *Ondine* prikazuje tako da uranja njezinu temu u okolnu atmosferu skladbe – jednako kao što je i ona biće vode, uronjeno u podvodno carstvo. Sličan princip vodi ga i u sljedećem stavku, *Le gibet*, u kojem zvono, koje zvoni radi čovjeka obješenog na vješalima iz naslova stavka, prema riječima Ravela *ne dominira, već njegov zvuk ne opterećuje*. Zlokobni patuljak, *Scarbo*, majstor nestajanja i iznenađenja, potaknuo je Ravela na skladanje stavka koji će biti, kako je skladatelj rekao, *teži od Balakirjevljeva Islameja*. Mračni predjeli kroz koje Ravel vodi u tri stavka skladbe, naznačeni su već naslovom djela – *Gaspard*: u originalnom perzijskom obliku naziv je to za čuvara kraljevskih riznica, a noćni čuvar blaga u Ravelovoj skladbi aluzija je na nekoga tko čuva mračne i dragocjene tajne.

Aloysius Bertrand svoju je zbirku pripisao tajanstvenom starcu kojeg je sreo u parku, govoreći da mu je starac posudio knjigu. Ravel se nadovezuje na Bertranda, i govori da je za njega Gaspard bio - *vrag, što je logično s obzirom da je on autor pjesama. Moj naum je notama izraziti isto ono što pjesnik iskazuje riječima.*